

— *Úgy tudom sokszor jártál Lengyelországban, meg is tanultál lengyelül. Mi keltette föl az érdeklődésedet a lengyelek iránt?*

Talán a lengyel-magyar barátság történelmi hagyománya irányította rájuk a figyelmem. A közös királyság stb. Tudod, hogy én erősen történelmi érdeklődésű vagyok. S ráadásul vallásos is, a lengyel vallásosság pedig — mindenki tudja — nagyon mély és erős.

— *Figyelemmel kísérted az augusztusi eseményeket?*

Persze, és nemcsak azt, ami augusztusban történt. Tulajdonképpen már középiskolás korom óta figyelek minden megmozdulásukra.

— *Akkor nyilván arról is értesültél már a kezdet kezdetén, hogy a sztrájk politikai követeléseket is állít. Mi volt a várakozásod akkor, lehetségesnek tartottad, hogy meg is valósulnak ezek?*

Először is, számítottam rá, hogy valami történni fog Lengyelországban, mert az állapotok olyanok voltak. De azt vártam, hogy a követelések jóval nagyobb része lesz gazdasági. S nem vártam, hogy ekkora lesz a felzúdulás, ennél azért langyosabbnak gondoltam a helyzetet. Azt vártam, hogy a jogaikért jóval kevésbé fognak kiállni a munkások. Viszont csak örültem, hogy nem úgy lett, ahogy vártam. A lengyel munkások érettségét mutatja, hogy inkább politikai követelések domináltak.

Hogy mennyire bíztam a sikerben? Meg kell mondanom, hogy erős kételyeim voltak; azzal kapcsolatban, hogy nem fog-e beavatkozni a hatalom. Később azonban egyre világosabbá vált, hogy különböző politikai megfontolásból nem fognak beavatkozni. Arra a következtetésre jutottam, hogy a Szovjetunió részéről szinte öngyilkosság lenne a beavatkozás.

Ekkora sikert azért mégsem vártam, jóval szerényebb eredményekre számítottam; tehát az általam elképzeltnél jóval súlyosabb problémák lehetnek, hogy a kormányzat ennyire engedékeny lett. A másik oldal is: azt hittem, hogy jóval kevesebbrel beérik. De a legújabb események azt mutatják — az egyórás figyelmeztető sztrájk —, hogy erősek, és merik vállalni, ami az elért eredményekben rejlik, sőt kockára is merik tenni, hogy még többet érjenek el. Szerintem ez csak örvendetes. Bár egyes vélemények szerint túlzásba viszik, s ezzel új Csehszlovákiát fognak fölidézni. Én nem osztom ezt a véleményt, meg merem kockáztatni, hogy Lengyelországból soha nem lesz Csehszlovákia. A legnagyobb kelet-európai nép, hatalmas vallási irányító erővel, amit nem lehet figyelmen kívül hagyni, lengyel pápával, és a munkásosztály eggyéforrottságával, amit bizonyára a szociális problémák hoztak létre. De a munkásosztály nemcsak ebben egységes, hanem abban is, hogy szembehelyezkedik szinte teljes egészében a Szovjetunióval, és a munkásosztály jórésze a hivatalos ideológiával is. Tehát egy ilyen mindenre elszánt néppel szemben, amelyik már többször megmutatta, hogy hajlik a hősiességre — csak a legutolsó példákat említem, a második világháborút, a lovasrohamokat a tankok ellen, a varsói fölkelést —, tehát egy ilyen néppel szemben, amely ráadásul egységes is és erős, nagyon kockázatos lenne minden szovjet beavatkozás, és ezt nekik is tudniuk kell.

— *Jól ismered a lengyel viszonyokat, sok vallásos embert ismersz. Ezért teszem föl a kérdést, hogy amiről annyit írt a nyugati sajtó, a misék a gyárudvaron, mindenki részvételével, — mennyi volt ebben az őszinte valóság, vagy legalábbis az, hogy ezek az emberek más körülmények között is rendszeresen járnak misére, és mennyi volt benne a politikai demonstráció?*

Nézd, ez keveredik. Én például vallásos vagyok, de ugyanakkor nem ítélem el a vallásos formában történő demonstrációt sem. Bizonyára mindenki őszintén és komoly hittel ment el a gdanski sztrájkmisékre, de azt is

meg merem kockáztatni, hogy közben mindenki tudta, hogy nemcsak misére megy, hanem demonstrációra is.

— *Nálunk, Magyarországon milyen tanulság adódik abból, ami Lengyelországban történt?*

Hát a viccelődés szintjén már eljutottunk oda, hogy elküldik az embert a — szabad szakszervezetbe... Megy a munkás a főnökéhez — hallottam ilyen esetet —, hogy kevés a pénz, nem ennyit dolgoztam. A főnök meg azt feleli: Hát barátom, ha nálunk is lenne szabad szakszervezet, akkor oda mehetnél reklamálni.

Különösen a munkások körében sokszor találkoztam olyan véleménnyel, hogy hát a csoda vigye el, a lengyelek — jó lenne valami itt is. De nálunk az ideológiai és politikai dolgok nagyon háttérbe szorulnak a gazdaságiakhoz képest (a munkásoknál). Magyarországon alig van olyan munkás, aki a maga négy-ötezer forintos fizetését kockára tenné akár egy értekezleten elmondott mondattal. Van abban valami amit Konrád mond, hogy jelenleg csak « az írógép partizánjai » kattogtatják — a gondolataikat.

— *Szeretném, ha még részletesebben elmesélnéd, hogy milyen véleményeket, megnyilatkozásokat hallottál a lengyel eseményekkel kapcsolatban?*

A fiatalok körében csak pozitív véleményt. (Persze csinálni valamit, az más.) Az idősebben körében azonban gyakran fölmerült, hogy itt valami bűzlik, hogy gyanúsan hamar és gyanúsan sok követelést teljesítettek. Tehát a megfélemlített ötvenesek fenntartásokkal élnek, ők nagyon tartanak egy ellenakciótól. Ugyanakkor maga a dolog nekik is tetszik, sokan kifejezésre juttatták előttem azt a véleményüket, hogy ők örülnének legjobban, ha nem igazolódna a rossz előérzetük.

— *Olyanokkal nem találkoztál, akinek nem is tetszik...?*

Voltak ilyen vélemények, de ezek inkább — hogy is mondjam — primitívebb vélemények voltak: hogy most majd tőlünk viszik el a húst... Tájékozatlan, képzetlen emberek.

— *Beszéltél erről a témáról pappal?*

Külön erről nem, de több beszélgetésben szóba jött a téma. Csak jót mondtak. Mint ahogy a hivatalos egyháznak is az a véleménye, hogy mindenféle erőszaknak ellene vannak, de a munkások önvédelmi jogait követelik. A tisztességes munkáért tisztességes bért elvét az egyház is magáévá tette, sőt, szerintem először a keresztény utópisták fogalmazták meg, innen került át az enciklikákba, egészen a szociális enciklikáig.

A másik ami fölmerült, az egyház állásfoglalása ezekben a napokban. Ez máig sem érthető számomra. Valószínűleg az a magyarázat, hogy az egyház felső vezetése és a kormány között a színpalak mögött nagyon intenzív tárgyalások folytak. Valószínű, hogy az egyház be fogja nyújtani a számlát, valamit kapnia kell azért, hogy a prímás mérsékletre intett; sőt, előfordulhat, hogy már meg is kezdődött a törlesztés. De pontos információim nincsenek.

Hát, majd meglátjuk. Végülis a lengyel egyház eddig a sztrájkokon csak nyert. A rádió és a televízió biztosítja számukra a nem békepapos dumával ellátott vallási órákat.

— *Van még valami, amit szeretnél elmondani?*

Nem tudom, hogy fog alakulni a lengyel egyetemek helyzete a nyári sztrájkok után. Kint voltam Krakóban közvetlen azután, hogy a rendőrség agyonvert egy diákot — a temetése valóságos tömegtüntetés volt. És a lengyel diákok mindig résztvettek az ilyen mozgalmakban. Nem is beszélve arról, hogy a sztrájkolók egyik követelése volt, hogy vissza kell venni az egyetemről politikai okokból kizárt diákokat. S ezt is teljesítették! Úgyhogy ebben a szemeszterben egy nagy csomó olyan diák fog visszakerülni, akik már eleve politikailag elkötelezettek; ezeknek a tekintélye most megnő, és nyilván vezető szerepet kapnak.

Az utóbbi években egyre jobban előtérbe került, hogy a mostani — a KISZ-hez hasonló — egyesült ifjúsági szervezettel szemben diákszövetségek alakuljanak. Ezek

tavaly és tavalyelőtt nem kaptak engedélyt. De valószínű, hogy most egy erőteljes fellépés meghozza az engedélyt. És én bízom a lengyel egyetemistákban, hogy kihasználják a kedvező pillanatot.

EGY 54 ÉVES LAKATOS:

— *Milyen véleményeket hallott a lengyel eseményekről?*

Egyik rokonomnak az volt a véleménye, hogy ezek a lengyelek nem dolgoznak, és ezért ilyen szegények. Nekem már más a véleményem. Én kétszer voltam Lengyelországban. Szeretnek azok dolgozni is, csak ott is az lehet, mint itt, hogy egy nagyon egyszerű ember nem tud előrehaladni. Viszont ott is az lehet, hogy ha mondjuk párttag vagyok, annak dolgozni se kell, fröcsöghet akármit, bármilyen hülyeséget, a pénz mégis neki jut. Hát úgy lehet ott náluk is. Ennek a szocializmusnak ez lehet a rákfenéje.

— *Fennmaradhatnak-e a szabad szakszervezetek?*

Most legalább — szerintem — húsz évig nem merik megtenni, hogy megszorítsák a népet. Mert a lengyel nép egy kitartó népség, nem lehet csak úgy félvállról beszélni velük. A csóró ember persze ott is csak csóró ember.

Ha ezek gerinces és nem kétszínű emberek, akkor ezeket a megállapodásokat be kell tartani. Ott a gazdálkodással is valami baj lehet, mert a lengyelek szénből, búzából, kukoricából és krumpliból is jól megélhetnének. De hát ők is beletartoznak a nagy közösségbe és a voksot minden esetben az anyaország teszi le. Mindenki maga gazdálkodik, de az irányelveket « otthon » adják, hogy mit hogyan.

— *Lehetnek-e Magyarországon is szabad szakszervezetek?*